

УДК: 351.74

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2022-79-2-80-88>

Козар Юрій Юрійович,

доктор юридичних наук, професор
(Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6424-6419>

ГЕНЕЗА ПОНЯТТЯ «ПРИМУС» У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

У статті досліджено генезу поняття «примус» у діяльності правоохоронних органів України. Завдання, яке поставив автор, полягає в обґрунтуванні нової доктрини методів діяльності правоохоронних органів, визначенні належного місця примусових заходів. Дослідження базується на трискладовій класифікації заходів адміністративного примусу, що була заснована на виділенні критерію мети застосування заходу адміністративного примусу. Установлено, що вирішенню наукових дискусій з приводу поняття, ознак та класифікації заходів адміністративного примусу не сприяє сучасне їх нормативне регулювання. За логікою наявних наукових напрацювань визначено систему заходів: превентивні заходи (адміністративно-попереджувальні, як їх традиційно називають у науці), заходи реагування на правопорушення (заходи припинення загального призначення – інша традиційна назва) та заходи примусу (заходи припинення спеціального призначення).

Ключові слова: примус; заходи примусу; метод управління; сила; правоохоронні органи; органи внутрішніх справ.

Постановка проблеми. Для забезпечення реалізації функцій управління органами виконавчої влади, у тому числі і правоохоронними органами та їх посадовими особами, використовуються різноманітні методи державного управління. Вони є досить різними та залежать від самих суб'єктів, що здійснюють управління, від їх функцій і повноважень, а також від об'єктів такого управління та цілей, що мають бути досягнуті.

Останнім часом інтерес до вивчення методів управління серед науковців-юристів знизився. Це зумовлено тим, що питання методів державного управління перейшло у сферу інтересів науковців-фахівців у галузі державного управління. Юристів здебільшого цікавить дослідження правового вираження методів державного управління, яким є переважно видання актів управління. У той же час такі акти видаються саме для використання можливостей управлінського впливу, тобто методів. Відповідно, їх дослідження та аналіз є вихідною умовою прийняття законних актів управління, що виражають і юридично закріплюють той чи інший метод державного управління. Дослідження методів управлінської діяльності має бути важливою складовою адміністративно-правової науки, оскільки, з одного боку, метод управління здійснюється на основі права, адже є результатом реалізації

наданого повноваження, а з іншого – застосування методів управління за допомогою актів управління набуває правового характеру [1, с. 14–15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливими в цьому контексті, незважаючи на процеси демократизації в суспільстві, усе ще залишаються питання співвідношення переконання та примусу в державному управлінні, а також віднайдіння належного балансу між ними. Дослідження в такому напрямі проводилися вченими-юристами, фахівцями з адміністративного права, зокрема В. Б. Авер'яновим, О. М. Бандуркою, Ю. П. Битяком, А. Ф. Граніною, Є. В. Додіним, В. В. Зуєм, Л. В. Ковалем, М. І. Козюброю, А. Т. Комзюком, О. Н. Ярмишем, результати висвітлено в їхніх працях [2; 3; 4; 5; 6].

Сьогодні вчені-адміністративісти намагаються обґрунтувати нову доктрину методів діяльності владних суб'єктів, знайти належне місце примусовим заходам, зокрема й тим, що застосовуються правоохоронними органами. Саме це і є предметом нашого дослідження та обумовлює його актуальність.

Метою статті є дослідження генези поняття «примус» у діяльності правоохоронних органів України.

Виклад основного матеріалу. Безумовно, державне управління повинне базуватися насамперед на використанні методу переконання. Водночас опора на методи переконання ніяким чином не виключає використання іншого методу, примусу, що пов'язаний із застосуванням певного інструментарію юридичних засобів, за допомогою якого усталюється правопорядок, утворюється режим найбільшого сприяння для правомірних дій соціальних суб'єктів, виконуються вимоги правових норм [1, с. 16–17].

Етимологічно слово «примус» пов'язане із «силою», «насильством». «Примус – це натиск з чийогось боку; примушування, силювання, неволення» [7, с. 712]. Щодо змістовного визначення поняття «примус» С. С. Алексєєв зауважував, що це «необхідна сила, яка здатна впливати на волю людей, за необхідності – долати її опір та досягнути фактичної реалізації права» [8, с. 72].

Складність та багатогранність діяльності владних суб'єктів не може обмежитися тільки двома основними методами управлінської діяльності. Як уважаємо, слушною є висловлена в науці думка, що в діяльності, зокрема, поліції чітко прослідковується використання третього окремого виду методу – методу сервісу (служіння) [9, с. 129]. Реалізація цього методу проявляється під час здійснення заходів піклування та заходів надання необхідної допомоги особам, що потребують такої допомоги. До цієї категорії пропонується віднести такі заходи адміністративної діяльності поліції, як супроводження транспортного засобу у випадках, визначених законом; надання інформації учасникам дорожнього руху про умови дорожнього руху; надання допомоги у проведенні профілактичних заходів, надання невідкладної домедичної та медичної допомоги особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я. Адже зазначені заходи, що вчиняються працівниками поліції, складно віднести до методу переконання або примусу [1, с. 17–18].

У науковій літературі містяться різні варіанти характеристики поняття «примус». Адміністративний примус розглядають як сукупність певних заходів, що застосовуються відповідними державними органами до певних суб'єктів з метою запобігання протиправним вчинкам, притягнення до відповідальності за

адміністративні правопорушення, забезпечення громадської безпеки [3, с. 11]. Серед більш розгорнутих трактувань слід виокремити розуміння адміністративного примусу як застосування передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу до правозобов'язаних суб'єктів, які піддаються дії їх негативних наслідків морального, особистісного, майнового, організаційного чи іншого характеру, з метою попередження чи припинення протиправних дій, подолання їх шкідливих наслідків, покарання за вчинення правопорушення [10, с. 37].

У класифікації заходів адміністративного примусу сформувалася трискладова типологія. Її запропонував М. І. Єропкін, і вона стала включати адміністративно-запобіжні заходи, заходи адміністративного припинення та адміністративні стягнення [11, с. 60–68]. Така класифікація була заснована на виділенні критерію мети застосування заходу адміністративного примусу. Відповідно, мета попередження можливих правопорушень та настання небезпечних для суспільства наслідків зумовлює застосування адміністративно-запобіжних заходів; мета припинення протиправних дій передбачає застосування заходів адміністративного припинення; а мета, що полягає в покаранні осіб, винних у скоєнні адміністративних проступків, – застосування заходів адміністративної відповідальності.

Саме трискладова класифікація заходів адміністративного примусу використовувалася в переважній більшості підручників [12, с. 415], хоча у статтях та монографічних дослідженнях вчені-адміністративісти традиційно користуються як трискладовою системою, якої дотримуються Ю. П. Битяк, В. В. Зуй, Л. В. Коваль, А. Т. Комзюк [6], так і чотирискладовою системою (наприклад, Д. М. Бахрах [13], В. К. Шкарупа [14, с. 6]) та, нарешті, запропонованою Л. М. Розіним [15, с. 184] п'ятискладовою системою класифікації заходів адміністративного примусу.

Слід наголосити, що класифікаційні схеми, де більше ніж три групи заходів адміністративного примусу, пов'язані з тим, що деякі вчені наполягають на виділенні в окремі групи таких заходів, які у трискладовій класифікації належать не до груп, а до підгруп. Зокрема, виділяють окрему групу заходів адміністративно-процесуального забезпечення (примусу), заходи поновлення тощо. Однак заходи адміністративного припинення, об'єднані критерієм мети, не виключають можливості подальшої внутрішньовидової структуризації. Тому, з огляду на наведене, варто підтримати позицію, що класифікація, запропонована М. І. Єропкіним, попри те, що часто піддавалася критиці, зберегла свою актуальність і до наших днів [16, с. 20].

Вирішенню дискусій із приводу поняття, ознак та класифікацій заходів адміністративного примусу в адміністративно-правовій доктрині не сприяє також і сучасне нормативне регулювання. Зокрема, Закон України «Про Національну поліцію», прийнятий у 2015 році, установив, що поліція для виконання покладених на неї завдань вживає заходів реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України. Також для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці й порядку або припинення їх порушення поліція застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу (ст. 30).

До превентивних поліцейських заходів відповідним законом віднесено перевірку документів особи, опитування особи, поверхневу перевірку й огляд, зупинення транспортного засобу, вимогу залишити місце та обмеження доступу до

визначеної території, обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю, проникнення до житла чи іншого володіння особи, перевірку дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ, застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, перевірку дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб, поліцейське піклування [17].

Таким чином, законодавець, передбачивши наявність превентивних заходів у діяльності поліції, де-факто ототожнив їх з адміністративно-попереджувальними, що обґрунтовані вітчизняною адміністративно-правовою доктриною. Заходи реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення і Кримінальним процесуальним кодексом, також мають свою відповідність у традиційних наукових працях і дослідженнях. Мова йде про заходи припинення та забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення та кримінальні провадження.

Стосовно заходів примусу, то до них законодавцем віднесено тільки: 1) фізичний вплив (силу); 2) застосування спеціальних засобів; 3) застосування вогнепальної зброї (ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію»).

Отже, законодавець, керуючись логікою наявних наукових напрацювань, визначив систему заходів: превентивні заходи (адміністративно-попереджувальні, як їх традиційно позначають у науці), заходи реагування на правопорушення (заходи припинення загального призначення) та заходи примусу (заходи припинення спеціального призначення). Про заходи адміністративної відповідальності тут не йдеться, оскільки вони врегульовані окремими нормативними актами.

Зважаючи на наведене, можна констатувати, що поняття «сила» в сенсі здійснення примусу правоохоронними органами законодавцем звужено. Під час визначення заходів примусу Законом України «Про Національну поліцію» силу ототожнено з фізичним впливом, який здійснюється поліцейськими. Тому на сьогодні нормативне визначення терміна «примус» є ширшим за поняття «сила». Саме примус у чинному законодавстві України є видовим поняттям, що має три складових частини, тобто три чинники, завдяки яким здійснюється: а) фізичний вплив (силу), б) застосування спеціальних засобів; в) застосування вогнепальної зброї.

Фізичний вплив Закон України «Про Національну поліцію» детермінує як застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників (ч. 2. ст. 42). Закон України «Про Національну гвардію України» визначив, що заходи фізичного впливу – це, зокрема, прийоми рукопашного бою для припинення злочинів та інших правопорушень, затримання осіб, які їх вчинили, подолання протидії законним вимогам військовослужбовців Національної гвардії України [18].

Спеціальними засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким

регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин (ч. 3. ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію»).

Перелік спеціальних засобів, які використовують ті чи інші органи, наведено в різних актах. Наприклад, поліцейські можуть застосовувати такі спеціальні засоби: гумові та пластикові кийки; електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії; засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо); засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії; засоби примусової зупинки транспорту; спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби; службових собак та службових коней; пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії; засоби акустичного та мікрохвильового впливу; пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень; пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії; засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами; водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби. Військовослужбовці Національної гвардії України можуть використовувати такі спеціальні засоби під час виконання службових завдань: гумові та пластикові кийки; електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії; засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо); засоби та пристрої обмеження доступу на певну територію (захисні бар'єри, турнікети); засоби примусової зупинки транспорту; службових собак та службових коней; засоби акустичного та мікрохвильового впливу; спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби; пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії; засоби, споряджені гумовими або аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії; засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії; пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень; засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами; водомети, бронемашини без устанoвленoго на них штатного озброєння та інші спеціальні транспортні засоби [19].

У Правилах застосування спеціальних засобів військовослужбовцями та працівниками воєнізованої охорони Державної спеціальної служби транспорту під час здійснення службових обов'язків визначено, що спеціальними засобами є кайданки або засоби зв'язування, гумові кийки, пластикові кийки типу «тонфа», світлозвукові пристрої [20].

Наведені переліки засобів, що використовує той чи інший орган, є вичерпними. Це обумовлено конституційними положеннями ч. 2 ст. 19 про те, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Крім того, Законом України «Про Національну поліцію» додатково регламентовано, що поліцейський за жодних обставин не може застосовувати заходи примусу, не визначені цим законом.

Також варто розглянути питання засобів індивідуального захисту. Ними є загальновійськові протигази, засоби захисту органів дихання та шкіри, оптичні прилади, запасні інструменти, приладдя та спорядження до зброї тощо [21]. Під час їх використання за прямим призначенням не можна завдати фізичної чи майнової шкоди правопорушнику або обмежити його дії. Тобто вони насправді не є заходами фізичного примусу. Цілком виправдано на сьогодні такі засоби виведено з переліку

спеціальних. До того ж положення ч. 6 ст. 47 Закону України «Про Національну поліцію» закріплює, що «не є заходом примусу використання поліцейським засобів індивідуального захисту (шоломів, бронежилетів та іншого спеціального екіпірування)» [17].

Важливим у контексті нашого дослідження є питання встановлення «суб'єктів застосування» примусу. Такими суб'єктами є органи державного управління та їх посадові особи, яким законодавчо надано право застосовувати відповідні засоби (вогнепальну зброю, спеціальні засоби та заходи фізичного впливу). Коло цих суб'єктів суворо обмежено, що, до речі, є аспектом відокремлення заходів загального призначення від заходів спеціального призначення.

Так, визначення поняття «правоохоронні органи» міститься в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». До них належать органи прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [22]. Відповідно, визначення правоохоронних органів не пов'язується з можливістю застосовувати заходи примусу, хоча деякі з них такі повноваження мають. Натомість у спеціальній літературі висувається припущення, що право застосовувати примус (вогнепальну зброю, спеціальні засоби та заходи фізичного впливу) є критерієм належності до іншого виду органів, а саме до органів внутрішніх справ.

Висновки. Узагальнюючи наведене, можна констатувати, що вирішенню наукових дискусій з приводу поняття, ознак та класифікацій заходів адміністративного примусу не сприяє сучасне їх нормативне регулювання. Зокрема, Законом України «Про Національну поліцію» визначено, що поліція для виконання покладених на неї завдань уживає заходів реагування на правопорушення, застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу. Водночас законодавець, передбачивши наявність превентивних заходів у діяльності поліції, де-факто ототожнив їх з адміністративно-попереджувальними, які обґрунтовані вітчизняною доктриною; заходи реагування на правопорушення – із заходами припинення та забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення і кримінальні провадження, а стосовно заходів примусу, то до них віднесено тільки фізичний вплив (силу), застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Тому за логікою наявних наукових напрацювань і сформовано систему заходів, яка складається з превентивних заходів (адміністративно-попереджувальних, як їх традиційно називають у науці), заходів реагування на правопорушення (традиційна назва – заходи припинення загального призначення) та заходів примусу (заходів припинення спеціального призначення). Крім того, розглядаючи поняття «сила» в контексті здійснення примусу правоохоронними органами, слід зазначити, що воно є вужчим від його розуміння в адміністративно-правовій доктрині. Законом України «Про Національну поліцію» під час визначення заходів примусу встановлено, що примус складається з таких трьох частин, як фізичний вплив, застосування спеціальних засобів і застосування вогнепальної зброї. Оскільки сила ототожнюється з фізичним впливом, який здійснюється поліцейськими, то поняття «примус» є ширшим, ніж термін «сила».

Список використаних джерел

1. Савчук Д. А. Адміністративно-правове забезпечення застосування заходів примусу правоохоронними органами України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ужгород, 2021. 181 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/34274> (дата звернення: 01.04.2022).
2. Бандурка О. М. Заходи адміністративного припинення в діяльності міліції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 1994. 16 с.
3. Битяк Ю. П., Зуй В. В., Комзюк А. Т. Переконавання і примус у державному управлінні. Адміністративна відповідальність : конспект лекцій. Харків : Укр. юрид. академія, 1994. 34 с.
4. Коваль Л. Адміністративне право України. К., 1994. 154 с.
5. Козюбра М. І. Переконавання та примус. К., 1970. 145 с.
6. Комзюк А. Т. Проблеми систематизації і класифікації заходів адміністративного примусу, що застосовуються міліцією. *Вісник юридичного інституту*. 1999. № 2. С. 63–68.
7. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. / укл. В. Яременко, О. Сліпущко. К., 1998. Т. III : ОБЕ–РОБ. 712 с.
8. Алексеев С. С. Философия права. М. : НОРМА, 1999. 336 с.
9. Пилипів Р. Новий погляд на класифікацію форм і методів адміністративної діяльності патрульної поліції за законодавством України. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. 5/2. С. 125–131.
10. Припутень Д. С. Поняття та особливості примусу у службовому праві України, не пов'язаного із юридичною відповідальністю. *ScienceRise: Juridical Science*. 2018. № 2 (4). С. 36–41.
11. Еропкин М. И. О классификации мер административного принуждения. *Вопросы административного права на современном этапе*. 1963. С. 60–68.
12. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2-х томах. Т. 1. Загальна частина / за ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Видавництво «Юридична думка», 2007. 592 с.
13. Бахрах Д. Н. Административно-процессуальное принуждение. *Известия вузов. Правоведение*. 1989. № 4. С. 59–64.
14. Шкарупа В. К. Доказування та докази в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ (міліції) : монографія. К., 1995. 163 с.
15. Розин Л. М. Проблемы классификации мер административного принуждения. *Управление и право*. 1982. Вып. 7. С. 182–189.
16. Братков С. І. Види поліцейських заходів, що застосовуються Національною поліцією України. *Інтернаука. Серія: Юридичні науки*. 2017. № 2. С. 18–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjju_2017_2_5 (дата звернення: 01.04.2022).
17. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 01.04.2022).
18. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014. № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#n144> (дата звернення: 01.04.2022).
19. Про затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 № 1024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2017-%D0%BF> (дата звернення: 01.04.2022).
20. Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями та працівниками воєнізованої охорони Державної спеціальної служби транспорту під час здійснення службових обов'язків та переліку таких засобів : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 810. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP180810.html (дата звернення: 01.04.2022).
21. Про затвердження Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України : наказ МВС України від 11.10.2018 № 828. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1249-18> (дата звернення: 01.04.2022).
22. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12> (дата звернення: 01.04.2022).

References

1. Savchuk, D. A. (2021). Administratyvno-pravove zabezpechennia zastosuvannia zakhodiv prymusu pravookhoronnymy orhanamy Ukrainy : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07. Uzhhorod. 181 s. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/34274> (data zvernennia: 01.04.2022) [in Ukrainian].
2. Bandurka, O. M. (1994). Zakhody administratyvnoho prypynennia v diialnosti militsii [Measures of Administrative Termination in Police Activity] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kharkiv. 16 s. [in Ukrainian].
3. Bytiak, Yu. P., Zui, V. V., Komziuk, A. T. (1994). Perekonannia i prymus u derzhavnomu upravlinni. Administratyvna vidpovidalnist : konspekt leksii [[Persuasion and coercion in public administration. Administrative responsibility: lecture notes]. Kharkiv : Ukr. yuryd. akademiia. 34 s. [in Ukrainian].
4. Koval, L. (1994). Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative Law of Ukraine]. K. 154 s. [in Ukrainian].
5. Koziubra, M. I. (1970). Perekonannia ta prymus [Persuasion and Coercion]. K. 145 s. [in Ukrainian].
6. Komziuk, A. T. (1999). Problemy systematyzatsii i klasyfikatsii zakhodiv administratyvnoho prymusu, shcho zastosovuiutsia militsiieiu [The issues of systematization and classification of administrative enforcement measures applied by the police]. *Visnyk yurydychnoho instytutu*. № 2. S. 63–68 [in Ukrainian].
7. Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy : u 4 t. [New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language in 4 Volumes] / ukl. V. Yaremenko, O. Slipushko. K., 1998. T. III : OBE–ROB. 712 s. [in Ukrainian].
8. Alekseev, S. S. (1999). Fylosofyia prava [Philosophy of Law]. M. : NORMA. 336 s. [in Russian].
9. Pylypiv, R. (2016). Novyi pohliad na klasyfikatsiiu form i metodiv administratyvnoi diialnosti patrolnoi politsii za zakonodavstvom Ukrainy [A new look at the classification of forms and methods of administrative police patrol under the laws of Ukraine]. *Visegrad Journal on Human Rights*. 5/2. S. 125–131 [in Ukrainian].
10. Pryputen, D. S. (2018). Poniattia ta osoblyvosti prymusu u sluzhbovomu pravi Ukrainy, ne poviazanoho iz yurydychnoiu vidpovidalnistiu [[Concepts and features of coercion unrelated to legal liability in the service law of Ukraine]. *ScienceRise: Juridical Science*. № 2 (4). S. 36–41 [in Ukrainian].
11. Eropkin, M. I. (1963). O klassifikatsii mer administrativnogo prinuzhdeniya [On the classification of administrative enforcement measures]. *Voprosy administrativnogo prava na sovremennom etape*. S. 60–68 [in Russian].
12. Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs : pidruchnyk : u 2-kh tomakh. T. 1. Zahalna chastyna / za red. V. B. Averianova [Administrative Law of Ukraine : textbook]. Kyiv : Vydavnytstvo «Iurydychna dumka», 2007. 592 s. [in Ukrainian].
13. Bahrah, D. N. (1989). Administrativno-protsessual'noe prinuzhdenie [[Administrative Procedural Coercion]. *Izvestiya vuzov. Pravovedenie*. № 4. S. 59–64 [in Russian].
14. Shkarupa, V. K. (1995). Dokazuvannia ta dokazy v administratyvno-prymusovii diialnosti orhaniv vnutrishnikh sprav (militsii) : monohrafiia [Evidence and proof in administrative and enforcement activities of law enforcement agencies (police) : monograph]. K. 163 s. [in Ukrainian].
15. Rozin, L. M. (1982). Problemy klassifikatsii mer administrativnogo prinuzhdeniya [The issue of classification of administrative coercion measures]. *Upravlenie i pravo*. Vyp. 7. S. 182–189 [in Russian].
16. Bratkov, S. I. (2017). Vydy politseiskykh zakhodiv, shcho zastosovuiutsia Natsionalnoiu politsiieiu Ukrainy [[Types of police measures applied by the National Police of Ukraine]. *Internauka. Serii: Yurydychni nauky*. № 2. S. 18–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjiu_2017_2_5 (data zvernennia: 01.04.2022) [in Ukrainian].
17. Pro Natsionalnu politsiiu : Zakon Ukrainy vid 02.07.2015 № 580-8 [On the National Police : Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (data zvernennia: 01.04.2022) [in Ukrainian].
18. Pro Natsionalnu hvardiiu Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 13.03.2014. № 876-7 [On the National Guard of Ukraine : Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#n144> (data zvernennia: 01.04.2022) [in Ukrainian].
19. Pro zatverdzhennia pereliku ta Pravyl zastosuvannia spetsialnykh zasobiv viiskovosluzhbovtsiamy Natsionalnoi hvardii pid chas vykonannia sluzhbovykh zavdan : Postanova

Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.12.2017 № 1024 [On approving the list and Rules for the use of special means by National Guard servicemen while executing the official tasks : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2017-%D0%BF> (data zvernennia: 01.04.2022) [in Ukrainian].

20. Pro zatverdzhennia Pravyl zastosuvannia spetsialnykh zasobiv viiskovosluzhbovtsiamy ta pratsivnykamy voienizovanoi okhorony Derzhavnoi spetsialnoi sluzhby transportu pid chas zdiisnennia sluzhbovykh oboviazkiv ta pereliku takykh zasobiv : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 zhovtnia 2018 r. № 810 [On approving the Rules for the use of special means by military servicemen and employees of the paramilitary security of the State Special Transport Service in the course of their official duties and the list of such means : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP180810.html (data zvernennia: 01.04.2022) [in Ukrainian].

21. Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii zabezpechennia, zberihannia ta ekspluatatsii ozbroiennia v Natsionalnii politsii Ukrainy : nakaz MVS Ukrainy vid 11.10.2018 № 828 [On approval of the Instruction on the organization of the provision, storage and exploitation of weapons at the National Police of Ukraine : Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1249-18> (data zvernennia: 01.04.2022) [in Ukrainian].

22. Pro derzhavnyi zakhyst pratsivnykiv sudu i pravookhoronnykh orhaniv : Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 № 3781-12 [On state protection of court employees and law enforcement agencies : Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12> (data zvernennia: 01.04.2022) [in Ukrainian].

Kozar Yurii,
Doctor of Law, Professor
(Bogdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University, Melitopol)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6424-6419>

GENESIS OF THE NOTION OF "COERCION" IN THE ACTIVITIES OF LAW ENFORCEMENT AGENCIES OF UKRAINE

The article investigates the genesis of the notion of "coercion" in the activities of law enforcement agencies of Ukraine. The issue set by the author is to justify a new doctrine of law enforcement practices, to identify a proper place of coercive measures. The research is based on a three-part classification of administrative coercion measures, which was based on the selection of the criterion of the purpose of applying the administrative coercion measure. Accordingly, the purpose of preventing possible offenses and the occurrence of dangerous consequences for society necessitates the application of administrative and preventive measures; the purpose of termination of unlawful actions causes the application of measures of administrative termination; and the purpose of punishing those guilty of administrative misconduct is to apply administrative liability measures. The study revealed that the solution of scientific discussions concerning the concept, features and classifications of administrative coercion measures is not facilitated by the current regulatory policy. More specifically, the Law of Ukraine "On the National Police" stipulates that in order to fulfill its tasks, the police take measures to respond to violations, and apply preventive and coercive measures within their competence. At the same time, the Parliament, having foreseen the preventive measures in police activity, de facto identified them with administrative and preventive ones, which are substantiated by Ukrainian doctrine; measures to respond to offenses with measures to suspend and secure proceedings in cases of administrative offenses and criminal proceedings, but coercion measures include only physical power (force), the use of special means and firearms. Therefore, applying the logic of the previous research publications, it was identified a system of measures: preventive measures (traditionally denoted as administrative preventive), measures to respond to offenses (traditionally referred to as general measures to stop offenses) and coercive measures (special measures to stop offenses). Accordingly, the formal definition of the term "force" is narrower than defined by administrative and legal doctrine in the context of coercion in the activities of law enforcement agencies.

Key words: coercion; coercive measures; management method; force; police; law enforcement agencies.

Надіслано до редколегії 14.04.2022
Рекомендовано до публікації 22.04.2022